

פרוטוקול מס' 308
 מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
 שהתקיימה ביום ד', י"ט באדר א', תשל"ג
 (21.2.73), שעה 8.30

נ כ ח ר :

חברי הועדה:

י. גולדשמידט - יו"ר
 מ. אביזוהר
 ש.ז. אברמוב
 ר. ארזי
 א. אנקוריון
 י. ארידור
 מ. ביבי
 ג. האוזנר
 ב. הלוי
 ש. פרידמן
 ח. צדוק
 י. קורן
 י.ה. קלינגהופר
 מ. פרוש

מוזמנים:

שר המשפטים י.ש. שפירא
 מ.ש.מגר - היועץ המשפטי לממשלה
 ד"ר ישהפטיג - מטעם משרד המשפטים
 ד"ר חייגר - מטעם משרד הדתות
 א. ידין - מטעם משרד המשפטים
 ע. סיון - " " "
 ד"ר נ. רקובר - " " "
 מ.ארן - יועץ משפטי, משרד ראש הממשלה

- סדר היום:
1. חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט - 1969
 2. חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג - 1973

היו"ר י. גולדשמידט: אני פותח את הישיבה.

חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט - 1969

סעיף 10(4)

היו"ר י. גולדשמידט: עסקנו בישיבה הקודמת בסעיף 10(4). הויכוח בישיבה האחרונה היה מוקדש לפסקה (4), כאשר חברים תארו את הנסיבות האפשריות, מתי בית המשפט עשוי לראות כצודק להחליט על איזון משאבים אף-על-פי שעדיין לא פקעו הנשואין; ובאיזה נסיבות בית המשפט עשוי לראות כצודק לא להחליט על איזון משאבים גם אם הנשואים פקעו, ע"י גירושם או מוות.

לאחרונה הועלתה השאלה אם פסקה (4) קומולטיבית עם פסקאות (1) ו(3). איזון המשאבים לא יהיה מחצה על מחצה אלא באחוז אחר, או שתהיה הוצאה מן החלוקה של נכסים מסוימים. האם בהזדמנות של פסקה (4) בית המשפט רשאי - אם ראה צורך בכך - להפעיל פעולה מוקדמת או מאוחרת יותר את הסמכויות האלה. שאלה זו נשאלה בדברי.

נשאלה שאלה של חה"כ קלינגהופר, מה יקרה אם בית המשפט אמנם יאמר על איזון משאבים שלא במועד פקיעת הנשואין, ואחר-כך בני הזוג עושים שלום ביניהם.

חה"כ ביבי העלה הצעה של סעיף דקלרטיבי שיבוא לחזק את קיום הנשואין ולא לערער אותם. הועלו עוד טענות של חברים.

א. ידין: אני רוצה לנסות לסלק חלק מההשגות לגבי פסקה (4). הסעיף הזה איננו מאפשר לבית המשפט להסדיר את האיזון לפני פקיעת הנשואין. הוא לא עוסק בשאלה הזאת. בית המשפט עושה את ההסדר של האיזון, וע"י זה פעולת בית המשפט באה בחשבון רק אם פקעו הנשואין. הנקודה שע"י חלוקת הרכוש עשויים לקרב את פקיעת הנשואין - לא מתעוררת. הבצוע של האיזון יכול לצאת לפועל רק אם הנשואין כבר פקעו. פסקא (4) מסמיכה את בית המשפט, במקרה שלאחר פקיעת הנשואין, כאשר הצדדים לא באו להסכם ביניהם, לקבוע איך צריך לחשב את הדברים.

י. ארידור: איפה כתוב שבית המשפט יכול לעשות זאת רק אחרי הפקיעה?

א. ידין: יש הרבה נשואין שנכשלו למעשה. בני הזוג לא חיים יחד, הקופה המשותפת לא קיימת וכל השותפות הרכושית שהנשואין מביאים אתם, כבר נתפרקה למעשה, אבל הנשואין קיימים. אם כעבור 2 - 3 שנים הנשואין באים לפקיעה, יכול בית המשפט להגיד שעושים את האיזון לא לפי המצב של היום שאיננו מתאים לשותפות המעשית, אלא עושים זאת לפי המצב שהיה בזמן שהנשואין התפרקו.

י. ארידור: אינני מבין למה מיועדת פסקא (4) אם ההנחה של פרופ' ידין, כאילו ההקשר של הדברים מחייב לקבוע שהשימוש בפסקא זו יחול רק בהקשר לפקיעת הנשואין, הנחה זו לא נתמכה ע"י דברי ההסבר לסעיף הזה. כאן מדובר על מקרה שבית המשפט יכול להתערב בו לאו דוקא בעקבות פקיעת הנשואין, אלא לפני זה. אני חושב שצריך לקבוע במפורש ש ההסדר הזה יחול רק בהקשר לפקיעת הנשואין, שברור שפקיעת הנשואין מתבצעת או עומדת להתבצע, ויש צורך בצעדים מוקדמים

לקראת פקיעת הנשואין, וצריך להסדיר את זה. יחד עם זה אינני רואה שום סיבה, ברגע שנתתי לבית המשפט את הסמכות לשנות מהמועד של קיום הזכות לפי סעיף 7, אין סיבה לא לתת לו סמכות להפעיל את הסמכות שלו לפי סעיף 4 בשילוב עם הסמכויות בשלושת הסעיפים הקטנים האחרים. אחרת פעם נצטרך להעביר את הרכוש מאחד לשני ואחר-כך לתקן את ההעברה הזאת לפי סעיפים (1) - (2) - (3). אינני משוכנע שלפי הנוסח שקיים עכשיו, יש לו סמכות קומולטיבית. לי נראה שסמכותו לשנות היא אך ורק לפי סעיף 7. לא נאמר שהזכות האמורה בסעיף 7, כפי שהיא מתוקנת בסעיף 10(1), (2), (3). הפנייה לבית המשפט איננה קשורה בסכסוך בין הצדדים אלא הוא יכול להפעיל את סמכותו רק אגב מקרה של פקיעת הנשואין.

ד"ר חיגר:
אני מתקשה לברר לעצמי מה יהיה המצב לאחר שהחוק הזה יתקבל. במקרה של מוות, זה אולי פשוט. אז העניין הוא בין היורשים לכין בן הזוג. מה בנוגע לגירושין? המצב כעת הוא שלמעשה גירושין נעשו רק בהסכמת הצדדים, חוץ מחריגים יוצאים מן הכלל.

אם הצד השני מסכים לתת גט או לקבל גט, הוא עושה תנאים משלו. מה יהיה המצב? כאשר הצדדים רוצים להתגרש, ראשית דרכם לבית הדין הרבני. אם אין איזון משאבים, נשאר זאת לבית המשפט? בצורה זו לא יהיו גירושין. בית הדין מסדיר את חלוקת המשאבים. התנאים של הסכם הגירושין יכתבו שהעניין מסודר. מה יוכל בית המשפט לעשות לאחר מכן? אם יהיה הסכם - הכל סודר; אם לא יהיה הסכם - אין גירושין. יוצא שאינני יודע איך יבוא העניין למצב שאנחנו דנים בו.

י. ארידור:
זה בא לעזור לבית הדין הרבני להפעיל את סמכותו.

ד"ר חיגר:
אם החוק מכוון רק לבתי דין רבניים, אז זאת כפייה. אם החוק אומר לרבנים שאסור להם להסתדר אחרת אלא לפי החוק, יוצא שגירושין צריך לעשות לפי התנאים האלה. אם אפשר יהיה לכוא אל השופט לאחר מכן ולומר שעניין שהוסדר לפני שנים, השופט יכול לבטל, יוצא שבית הדין לא יוכל לעשות שום דבר, וגם הצדדים לא ירצו לעשות שום דבר, כי אין להם אימון שמה שיקבעו, לא ישונה ע"י השופט. אני חושב שצריך לראות את המציאות. ביחס לגירושין באים קודם לבית הדין, ושם עושים זאת בהסכמת הצדדים.

היו"ר י. גולדשמידט:
אני רוצה לשאול על הפירוש שנתן פרופ' ידין לפסקא (4).

בסעיף 7 נאמר: "עם פקיעת הנשואין זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, לדעתי, מה שאמר פרופ' ידין, כבר נאמר בסעיף 8. אשר לשאלה של הסמכות המיוחדת לפסקא (4), גם אני הבינתי שאם משנים את המועד, אין זה גורע מהם את האפשרות לשנות עוד תנאים.

י.ה. קלינגהופר:
ד"ר חיגר מערער על עצם הסמכות של בית המשפט, והוא היה מעדיף שהכל ישאר בידי בית הדין הרבני.

נדמה לי שהתשובה היא זו, שיש צורך לקבוע דין מהותי. אפשר לומר שהשיפוט יהיה בידי בתי הדין הרבניים, כי העניינים הקשורים לעצם מתן גירושין הם בסמכותו של בית הדין הרבני.

אבל הבעיה איננה פשוטה וחלקה כל כך. כאשר מוסרים שיפוט לבתי הדין הדתיים יש לזה משמעות מרחיקת לכת. בתי הדין הדתיים נוטים אז תמיד לצד הדין המהותי הדתי שהם רגילים לחשוב לפיו וגם לדון ולפסוק לפיו. שום בית משפט לא יתערב בפעולת בית הדין הדתי.

האם בית הדין הדתי יהיה מוכן לפסוק לפי הדין הסובסטנטיבי, כפי שייקבע בחוק החדש, או שמא ילך במסלול היותר נהיר לו והיותר מקובל על דעתו, ואיש לא ידע מה יצא מזה. על כן נקבע פה, בענין מיוחד זה, שהשיפוט בהיבטים אלה של הסדרים הנובעים מפקיעת נשואין, הם בידי בית המשפט הרגיל.

א. ידין:
ד"ר חייגר אומר כך: כל ההסדרים היפים שאנחנו מתלבטים בהם, במידה שמדובר על פקיעת הנשואין ע"י גירושין, אינם מעשיים, כי בית הדין הרבני לא יפסוק ענייני ממון אלא בהסכמת הצדדים. הוא יכריח אותם להגיע להסכם לפני שיאפשר להם להתגרש.

י.ה. קלינגהופר:
אדוני היו"ר, אתה רמזת על האימפליקציות של הפנייה לסעיף 7. אני מעדיף שלא תיקבע זיקה ניסוחית לאמרו בסעיף 7, אלא שדה יגומת בצורה העומדת בפני עצמה, איננו יודעים מה הזכות שאליה מפנה סעיף קטן (4) סעיף 7 כנסח את הזכות בצורה די מסובכת, מזה אתה לא יוצא נשכר. אתה רמזת על הנקודה השנייה. פסקא (4) איננה שוללת החלטת בית-משפט גם לפי פסקא (1). אם אתה מצמיד פסקא (4) לסעיף 7, אתה כבר שולל מבית המשפט את האפשרות לשנות את הכתוב בסעיף 7(א); כי אז אפשר להשתמש בפסקא (4) רק אם אינך נוגע בדברים הכתובים בסעיף 7. לכן פסקא (4) צריכה להיות מנותקת מהפניה לסעיף 7, וצריך לנסח את הדברים לפי מהותם, כאופן עצמאי, אחרת נביא לאפשרות של סיבוכים.

ח. צדוק:
אני הבנתי את הטענה של ד"ר חייגר כך: כשיש פקיעת נשואין עקב פטירה, טוב שיש חוק שקובע מה דינם של הנכסים. אבל כאשר מדובר בפקיעת נשואין עקב גירושין, שברוב המקרים של המקרים יכולה לקום רק כתוצאה מהסכם בין הצדדים. ההנחה היא ששום בן זוג, בעיקר האשה, לא תסכים לגירושין, אלא אם אגב כך יש גם הסדר ענייני הממון. היא לא תסכים לקבל גט ולהשאיר את ענין הסדר ענייני הממון לקביעת בית המשפט ולהתדיינות ארוכה אחרי זה. ברוב המקרים בית הדין ימריץ את בני הזוג להגיע להסכם. כתוצאה מזה, החוק הזה יהיה בשביל מקרים מעטים מאד ומאד שוליים. אני חושב שהחוק יהיה מועיל בשני מישורים. כאשר בני הזוג יעמדו בפני בית הדין וידברו על עניני ההסדר, ידע בית הדין וידעו הם שיש חוק כזה שקובע איזה שהוא הסדר, והחוק ישמש מודל להסדר אגב גירושין. יכול גם להווצר מצב שהזוג העומד בפני בית הדין יודע שיש חוק במדינה שהוא חוק הוגן שדואג לשני הצדדים, אז הם יכולים לומר לעצמם: היות ויש חוק כזה, אנחנו לא נתנה עכשיו את הגירושין בהסדר מידי אשר אם לא ייעשה, האשה יכולה לצאת מקופחת. יש חוק, אפשר להתגרש עכשיו, ולסמוך על זה שהעניינים של הממון יוסדרו אחר-כך.

אני רואה שאנחנו נגרום לשני דברים.

החוק הזה יהווה דגם להסדרי הנכסים שייעשו אגב גירושין, והוא ירבה את המקרים שבהם זוגות לא יחששו להתגרש ולהשאיר את הסדר הנכסים לפי החוק הזה כחוק הוגן.

סעיפים קטנים (1), (2), (3), הם באופן ברור סעיפי סטייה מכללי ההסדר הקבועים בסעיף 7. ברור שהסעיפים האלה באים להסמיך את בית המשפט, בקביעת ההסדר אגב פקיעת הנשואין, לסטות מהנורמות הקבועות בסעיף 7. לא בדרך אם זה כך לגבי סעיף קטן (4). האם אנחנו מעלים על הדעת שבני זוג שכבר מתדיינים על גירושין במשך שנים, והם גם שנים לא חיים יחד, אבל עובדה שהם עדיין נשואין זה לזה, וצד אחד יפנה אל בית המשפט, ובית המשפט, לפי סעיף קטן (4), יאמר, שלצורך חלוקת הנכסים הוא רואה אותם כזוג ולכן הוא פוסק על חלוקת הנכסים מעכשיו? אם הכוונה היא שסעיף קטן (4) יהיה כמו סעיפים (1), (2), (3), אז נדמה לי שהוא מיותר. אם הכוונה היא שהוא יאפשר חלוקת נכסים בטרם פקיעת הנשואין הסופית, צריך לתלוש אותו מסעיף 10 ולקבוע לו מסגרת עצמאית נפרדת, כסעיף לצורך חלוקת הנכסים בלבד.

אמרת את הדברים כדי להכליט את האלטרנטיבות. במסגרת סעיף 10 הוא דבר שולי; בו בזמן שהאלטרנטיבה השנייה היא בעלת משמעות עקרונית. ברור לי שאם הולכים בדרך השנייה, מקומו לא בסעיף 10. אינני מציע עדיין דבר.

היו"ר י. גולדשמידט: אני רוצה להזכיר שהחוק יחול לא רק על יהודים, אלא גם על קתולים ומוסלמים.

ח. צדוק: זה נימוק ללכת בדרך השנייה, לאפשר להם פרידה לצורך חלוקת הנכסים.

א. אנקוריון: היו"ר שאל אם דרוש ס"ק (4) לאור האמור בסעיף 8. אני סבור שיש לענות על השאלה בחיוב. יתכן שהעניין היה יותר ברור אם סעיף 10 היה בא מיד אחרי סעיף 7, או אם היה מהווה חלק מסעיף 7.

סעיף 7 קובע, שעם פקיעת הנשואין זכה כל אחד מבני הזוג במחצית ש ווים של הנכסים. סעיף 10 קובע שרשאי בית המשפט לקבוע דברים החורגים מהחלוקה הזאת. בית המשפט זכאי לקבוע מהיום הראשון לפקיעת הנשואין. הוא יכול לעשות זאת גם כעבור 3 או 5 שנים. הזכות האמורה לקבל את החצי, תקום לא עם פקיעת הנשואין אלא במועד שייקבע. אני חושב שעלינו להשאיר את סעיף 10. מה שנאמר בסעיף 8 אינו בולט מספיק. אנחנו רוצים שזה ייאמר בצורה ברורה ומפורשת, אפילו אם יש בזה קצת חזרה.

אשר לשאלת המיקום, אני חושב שאין צורך להוציא אותו ממסגרת סעיף 10, שנותן שורה שלמה של יוצאים מן הכלל. הסדר איזון המשאבים הוא בפירוש באין הסכם בין הצדדים. אם יש הסכם נשואין שקבע את החלוקה, אז הכל יוסדר לפי ההסכם. אני מקבל את זה שאי אפשר לבצע גירושין אלא בהסכם. בן או בת זוג יכולים לומר שאינם גומרים אלא אם יגמרו ביניהם את חלוקת הרכוש. אבל בגלל זה לומר, שאנחנו לא צריכים לקבוע חוק? אני יודע גם על מקרים שבני זוג גמאסים אחד על השני ורוצים לברוח מהמסגרת הקושרת. המקרים הללו אינם מעטים. מה קורה אז? לפעמים בני זוג נפרדים והמקרה של חלוקת הרכוש נשאר פתוח. מדוע לא יהיה חוק שיסדיר את זה? החוק יכנס לתוקפו כאשר יש פקיעת נשואין ואין הסכם על הרכוש, ומי שהוא צריך להחליט. מדוע נראה את עצמנו מנועים?

מתי אפשר לפנות אל בית המשפט? אני לא מודאג מהעניין, כי לפי סברתי, זה יכול להיות בכל שלב.

אם פקעו הנשואין, בודאי שאפשר לפנות לבית המשפט. השאלה היא אם אפשר לפנות לבית המשפט לפני פקיעת הנשואין. אני מתאר לעצמי שאחד מבני הזוג יפנה אל בית המשפט ויאמר: היות ואנחנו עומדים להתגרש, מבקשים שבית המשפט יפסוק על חלוקת הרכוש. בית המשפט יכול לסרב בטענה שעוד לא הגיע הזמן לכך; או שהוא יכול להענות. אם ברור לבית המשפט שבאמת הנשואין עומדים להפקע, מדוע לא יחליט על חלוקת הנכסים לפני פקיעת הנשואין?

אינני רואה שאנחנו גורעים במשהו מזכויות הצדדים על פי ההצעה שלפנינו.

י. ארידור: לגבי הערת ד"ר חיגור, זה לא יהיה מדויק לחשוב שאין ערך מעשי לחוק הזה.

נותנים סמכות לא רק לבית המשפט המחוזי אלא מוסיפים סמכויות לבית הדין הרבני.

בסעיף 18(ב) של הצעת החוק הזאת, בית הדין הרבני יהיה מוסמך לתת את ההוראות שלו לגבי חלוקת הרכוש. בית הדין הרבני יהיה מוסמך, ללא קשר להסכמת שבין הצדדים, לתת הוראות מיוחדות לחלוקת הרכוש, כמו שהיום עושה זאת בית הדין בקשר עם מזונות.

חייבים להבחיל בין מצב שיש בקשה לגירושין ובין מצב שאין בקשה לגירושין. אם אין בקשה לגירושין ע"י הפעלת החוק הזה, אנחנו כאילו מאשרים את הסכסוך שבין הצדדים. אז אין מקום שבית דין יוכל להפעיל סמכותו לפי חוק זה. יחד עם זה, אם נחכה עד פקיעת הנשואין עצמם, קיימת הסכנה שעליה זכר ד"ר חיגור, שאנשים לא יודעים מה ~~יהיה~~ אין אמצעי להסדיר את העניינים. הצד המתקש פרויח ע"י ההתעקשות.

אם צד הגיש תביעת גירושין לבית הדין הרבני, ומגיש תביעת איזון משאבים לבית המשפט המחוזי, אנחנו נצטרך להבהיר לעצמנו את הסוגיה הזאת, כדי לא לשלול מבית המשפט המחוזי את הסמכות המקבילה בנושא הזה. אחרת יכול להיות מצב שכל מקרה יבוא אך ורק לבית הדין הרבני, כש עניין זה כרוך עם גירושין, ובזה יש לבית הדין הרבני סמכות ייחודית. את הנקודה הזאת הייתי מבקש שגרושם לעצמנו. כרגע שישנה תביעה לגט, אנחנו יכולים לומר שחיי המשפחה התערערו. אם צד עבר את השלבים המוקדמים, אף צד לא רוצה להודות בזה שהוא מבקש גירושין. אבל אם יש תביעה לגט, אין מניעה שבית הדין הדתי או בית המשפט המחוזי יתחילו לטפל באיזון המשאבים. מה זה משנה אז אם יתחילו להפעיל את הסמכות לפני שפקעו הנשואין. לכן ייחסתי חשיבות לשאלה אם יש תביעה לגירושין, או לא, בין בני הזוג.

מ. אביזוהר: מועד אחר שייקבע - יכול להיות לפני או אחרי פקיעת הנשואין. אם זה אחרי

פקיעת הנשואין, נראה לי שסעיף 8 עונה על הבעיה של אפשרות שבית המשפט יקבע מועדים מאוחרים יותר, וסעיף 10(4) לא מעלה ולא מוריד לגבי מועד מאוחר יותר. מדובר לפני פקיעת הנשואין. זה נאמר גם בדברי ההסבר. המדובר על גירושין. בין תביעה לבין גט יש מרחק. המרחק הזה הוא הסכמת הצד השני. אם נלך בדרכו של חה"כ ארידור שעצם הגשת התביעה עשויה להקנות זכות, ויכול צד לפנות לבית המשפט ולבקש איזון נכסים, פירושו של דבר שאתה תעודה איזון משאבים גם בלי גירושין. יתכן שלא יהיו גירושין אלא האנשים לא חיים חיים משותפים. חה"כ צדוק דיבר על אפשרות דומה, כאשר נאמר ע"י אנשים שעסקו בהכנת החוק, שעל אלטרנטיבה כזאת לא חשבו. אבל זו המשמעות הרצינית ביותר שיכולה להיות לפסקא (4).

י. קורן:

לי נדמה שהשאלה הבסיסית העומדת לפנינו בדיון הזה, היא: באיזו מידה אנחנו צריכים לתת סמכות לבית המשפט להקטין או להפוך את סעיף 7.

אינני נוטה בכל מקרה לתת סמכות לבית המשפט. אל לנו להוסיף זלת אחורית להגדלת סכוונת של סכסוכים פנימיים בחיי המשפחה.

הפרצה של סעיף 10(4) היא לדעתי לא מוסיפה לרצף החוק שאנחנו רוצים, ולא בצור לי אפילו לא נכנסים למתיחות בין החוק וסמכונו. זית הדיון, השורצו את השאלות האישיות של קידושין ונשואין בחוק אחד. החוק הזה, במהותו, בא להבטיח שוויון בנכסים. החוק בא להעביר סמכות הכרחת לבית המשפט, והוא גם מסבך את העניין. אם השאלה הזאת מסבכת ואינה פותרת, אינני חסיד של הסעיף הזה, הייתי רוצה למנוע סעיף אשר מערער את שלמות סעיף 7. עצם העובדה שיש אלטרנטיבה לזאת שבית המשפט יכול להכריע לפני פקיעת הנשואין, יהיה מנוף להרחבת הפרצה.

לכן אני מציע שנברר לעצמנו את הצח הזה, אחרת החוק הזה מאבד הרבה ממשקלו והוא מסתכסך עם החקיקה הקיימת. לכן אני בעד מחיקה פסקא (4).

מ. פרוש:

לאור בקשתו של חה"כ אנקוריון להתרכז בחוק זה עכשיו, אני רוצה לומר כמה מלים. לאחר ההפסקה שחלה בדיון בנושא זה, אנחנו חוזרים על דברים שנאמרו בדיונים הקודמים. אם אנחנו רוצים לטפל בחוק זה, עלינו להשתחרר מדברים אחרים. מאחר ואין לנו אפשרות לעשות זאת, (גם היום מחלקים את דיוני הישיבה לשני נושאים), אני מציע להפסיק את הדיון בחוק זה עד שנראה לפנינו זמן מספיק שנוכל להקדיש לחוק הזה ישיבה פעם בשבוע.

היו"ר י. גולדשמידט:

הערה זו מצטרפת להערות שנשמעו ע"י חברים בוועדה בשבוע שעבר. תשובתי שניתנה אז גם טובה להערה זו. לא אתן תשובה מיידית להערה זו. אני אנהג כפי ששרטטתי את האפשרות בפעם ש עברה, כאשר דברנו על הנושא הזה.

א. ידין:

אשר להערת היו"ר על היחס בין סעיף 10(4) וסעיף 8, אני מסכים שהניסוח איננו מתוקן ועשוי לעורר ספקות. אני מוכן לשנות את הניסוח כדי לסלק את הספקות. שני הסעיפים מדברים על דברים שונים.

סעיף 8 אומר שאם בית המשפט קבע שא צריך לשלם 5000 ל"י כדי לבצע את האיזון, אז לפי סעיף 8 הוא יכול להגיד שהוא ישלם את זה בעוד שנה או בשעורים. בעוד שסעיף 10 מדבר על השאלות שמתעוררות לפני שבית המשפט מגיע לידי קביעה שאחד צריך לשלם את ה-5000 ל"י. אני מוכן להבהיר את הדבר.

הדבר מקבל חיזוק ע"י הצעת חה"כ אנקוריון לקרב את סעיף 10 לסעיף 7.

בסעיף 10(4) הכוונה היתה לתת הוראה מקבילה לסעיפים (1), (2), (3) של סעיף 10. יכולה להיות הצעה על סעיף עצמאי שמדבר על סוגיה שאיננה תלויה בסעיף 10, בקשר לקתולים. הכוונה היתה להוסיף לסעיף 10 עוד כיוון אחד. פסקא (4) לדעתי איננה מיותרת. היא מאפשרת לבית המשפט דבר שהוא לא חופף את הדברים שנאמרו בסעיפים (1), (2), (3). על-כל-פנים, לא כמלואו. אם פסקא (4) לא תהיה, נצטרך להגיע לדברים אלה ע"י הרחבה מלאכותית של פסקאות אחרות.

אני לא חושב שההערה של חה"כ ארידור עם משפטים תלויים, שייכת לחלק זה של החוק, שדן בשאלות של המשפט המטריאלי. יתכן שאדם יגיש תביעה לפני פקיעת הנשואין. בית המשפט יבדוק אם יש מקום לפסוק צו הצהרתי, כמובקש, או לא.

אני מציע שבפסקא (4) ייכתב שבית המשפט יהיה רשאי לקבוע שהאיזון יחול על נכסי בני הזוג לא בזמן פקיעת הנשואין, אלא במועד מוקדם יותר. אינני רואה לפני את המקרים של מועד מאוחר יותר. האיזון לפני הגירושין. יתכן שצריך לכתוב זאת, שהמועד יהיה לפני פקיעת הנשואין. הגירושין הפורמליים הם האקט הסופי של פירוק הנשואין. לא מתקבל על הדעת שקודם מתגרשים ברכנות ואחר-כך ממשיכים בחיים הרגילים.

היו"ר י. גולדשמידט:
היות והתעוררו ספקות בקשר לניכוח וליחס בין סעיף 8 וסעיף 10(4), אם היו מביאים לנו נוסח מתוקן, זה היה אולי ממשט את הדיון, פני שנדע על מה להחליט בשכנוע הבא.

המשך הדיון נדחה.

חוק החרוזים (חלק בללי), תשל"ג-1973

היו"ר י. גולדשמידט:
אני רואה לחובתי הנעימה לקבל בתוכנו את שר המשפטים, הרוצה להשתתף בדיון על סעיף חוזר של החוק, שהועדה גמרה את הספול בו, לאחר שהועדה עסקה בו הרבה זמן.

סעיף 49

י. ש. שפירא:
אני לא אציג את הבעיה, אלא את עמדתי. על גירסה ב' אין להתווכח. אדם מתחייב לספק סחורה או למכור בית, איננו יכול לחלק את זה כלי הסכמת הצד ש כנגד. אבל בנוגע לחיוב כספי, חובה לשלם כסף, המצב שונה.

גירסה ב' שאיננה מבחינה בין חובה לשלם כסף וכל חובה אחרת, התאימה אולי לתקופה הרבה יותר קדומה ויותר פרימיטיבית מהתקדפה שלנו. פעם כשהיה אדם מלווה, היו לו כמה טרנסאקציות, ובכל אחת הגיש סכום מסוים. הוא ידע שאם פלוני צריך לשלם סכום מסוים, הוא היה עושה סידורים מסוימים מה יעשה עם הכסף הזה למחרתו. אם בא חייב לשלם חלק מהחוב, לא יכול היה לבצע את תכניתו. היום הרוב המכריע של תשלומי חובות נעשים בבנקים. אדם מכניס לזכותו של חשבון פלוני סכום מסוים. פקיד הבנק איננו קורא את החוזה^א את שטר המשכנתא. הוא מקבל את הכסף. אי אפשר לדרוש שבכל מקרה יצטרכו לבדוק מהו סכום הכסף שהוא צריך לשלם לפני שיקבלו ממנו את הכסף. היום כל החברות עובדות כך. הכסף מצטרף לסכום מסוים. הספק או המלווה אינם נפגעים מזה שהכסף מתקבל בתשלומים. היועץ המשפטי הסב תשומת לבי לכך שהקונצפציה הזאת קיימת למעשה בחוק פסיקת הריבית שלנו משנת 1961, (מצטט סעיף 9). אם אדם חייב לשלם 100 ל"י, ושילם 50 ל"י, הריבית תהיה רק על היתרה. אם הציע 50 ל"י והגושה סירב לקבל, גם אז הוא פטור מריבית. עצם הדבר שהוא הציע לו, מפסיק את החובה של תשלום ריבית. את זה קבלה הכנסת עוד לפני 12 שנה.

נראה לי שבמשק מודרני, כאשר רוב החיובים הכספיים מרוכזים בידי בנק, בידי חברות בטוח, בידי חברות להשקעות ופיתוח וכדו', זה יהיה, לדעתי, ארכאי אם נאמר שכאשר אדם בא לשלם חלק מחוב המגיע ממנו, צריך לקבל את הסכמתו של הנושה. יתירה מזו, רוב המקרים בעולם המסחר הם: שהנושה איננו בא לגבות אצל החייב, אלא הנושה מוקד, ואת הדוקומנטים לגבייה לבנק, והבנק מטפל בדבר. נדמה לי שאם תתקבל הגירסה השנייה, זה יהיה מיושן ויפריע למהלך התקין.

אני ממליץ שתקבלו את גירסה א'.

ג. האוזנר:

חברי הוועדה שתמכו בגירסה ב' בשעתו, לא חשבו לאור הדוגמאות שהביא שר המשפטים הבוקר, אלא חשבו בעיקר על הבעיה, באיזו מידה תשלום כסף פחות מן המגיע, מהווה בכלל קיום ההתחייבות, קיום חלקי או אחר. זו הבעיה. הבעיה מתקשרת עם חוק התרופות. אם אדם צריך לשלם לזולת ביום מסוים X ל"י והוא משלם X-Y, מה מצבו של הנושה מבחינת חוק התרופות? האם הוא בכל מקרה ומקרה מוגבל לתרופת פיצויים לגבי ההפרש בלבד, או האם במקרה מתאים הוא יכול לומר: אמנם קבלתי סכום, אבל מכיון שצריך הייתי לקבל סכום הרבה יותר גבוה, לא עזר לי מה שקיבלתי ועדיין אני רשאי לתבוע את הנזק שנגרם לי אגב העובדה שלא קיבלתי כל מה שמגיע. אתן דוגמא. אם אדם מתחייב לפנות דירתו תמורת תשלום ע"י השוכר החדש; הדייר המפנה יכול מהדייר הלוקח X ל"י. על סמך זה הדייר המפנה עשה סידור לל"י וכישת דירה אחרת. ביום המיועד בא רוכש הדירה אל המפנה, ואומר לו: אינני יכול לשלם לך מה שהתחייבתי, הא לך חצי הכסף. גם בעלי הגירסא ב' לא גרסו שאסור להציע את זה או שהזכאי לקבלת הכסף איננו שותף להצעה כזאת. אבל הוא זכאי לומר: ידידי, אני מוכן לקבל ממך את התשלום הזה בתנאי שאהיה זכאי לתבוע ממך את כל הנזקים שייגרמו עקב העובדה שלא שילמת לי את כל המגיע לי, מפני שע"י כך לא קיימת את ההתחייבות כלפי. אם נקבל גירסא א', באופן אוטומטי ללא כל אפשרות של מחאה או התנגדות מצד הנושה, נוסחה ההתחייבות חלקית וגירסה א' במקרה של תביעה על הפרת חוזה ועל תרופה, הערכת הפיצויים תעניק פיצויים אך ורק לגבי החלק שלא שולק. זה היה החשב העיקרי של בעלי גירסא ב'. אם ב"ח התחייב לספק 1000 זוגות נעליים במחיר 50 ל"י כל זוג, והוא מספק רק חצי הכמות הזאת, מה ההפרש היסודי, המשפטי-העובדתי, בין מקרה כזה שכל כולו מדוד בכסף, אף-על-פי שהוא מתבטא בסחורה סטנדרטית, לבין תשלום כספי בלבד. במקרה האחד יגידו שיש קיום חלקי, ובמקרה השני נאמר שאין קיום חלקי אפשרי, אלא בהסכמת הנושה.

אלה היו הקשיים שעמדו בפנינו כאשר

נתנו דעתנו על אפשרות הקיום החלקי בהתחייבות כספית בלבד.

היו חברים שקיבלו את דעתך, אדוני השר, וחשבו שיש הבדל בין התחייבות כספית והתחייבות אחרת; והיו כאלה שחשבו שבמצב שהסחורה היא שווה-כסף וניתנת להאמד בסכום מדויק, אין הבדל. לא ראינו את ההפרש גם מבחינה זו בין התחייבות כספית גרידא ובין התחייבות לספק סחורה שיש לה אותו ערך בלבד. זאת הסיבה שהטרידה אותנו.

אם תוכל להניח דעתנו על כך, אני מניח

שנוכל להתאחד על גירסה אחת.

ב. הלוי:
אינני יודע מדוע יש צורך בסעיף 49 בכלל.
זה ענין של הפרת חוזה ולא ענין של קיום חוזה. השאלה אם יש הפרה ואם ההפרה היא יסודית, זה ענין של חוק החוזים. אי אפשר לדמות מראש איזה חוזים יכולים להיות מכוסים ע"י דבר כזה. חוזים שיש בהם התחייבויות רבות, אי אפשר בבת אחת למלא אחר כל ההתחייבויות. זה מתחלק. קודם ממלאים חלק של ההתחייבות ואחר-כך התחייבות נוספות. מתוך 10 החיובים שלי, אני עושה רק אחד. אז יגיד הנושה שזה הפרת חוזה, ואני יכול לקבל תרופה. האם זה לא משתמע אם היום מילאתי חיוב אחד ומחר את השני, מדוע צריך לקבוע הוראה כללית בחוק החברות שאין לקיים חלק בלבד של חיוב אלא בהסכמת הנושה? אני חושב שהסעיף מיותר.

י. ש. שפירא:
מה פירוש "חיוב"? נניח שאני התחייבתי לבנות לך בית. פירטתי שאני אבנה את המגרש, אקים גדר, אבנה את הבית, אסתום את כל הסדקים, כדי לאטום את הבית מחדירת הגשמים. עשיתי חוזה וחילקתי אותו לחמישה חיובים. ונניח שעשיתי רק חצי גדר, או סתמתי רק ארבעה חורים. אז בלי הסכמתך, אני יכול לתת לך חצי גדר במקום שלמה? לא קיימתי את החיוב. אתה טוען שהחיוב שלי הוא לתת לך בית שלם. חיוב אחד סיפקת ואחר לא סיפקת. זה ענין שונה לגמרי מחיוב לשלם כסף. אם אני צריך לשלם 100 ל"י ושילמתי 90, אם תישאר גירסא ב', אז אסור לבנק לקבל ממני את ה-90 ל"י מפני שההסכם הוא שאני צריך לשלם בתאריך מסוים את כל הסכום.

ב. הלוי:
אתה מניח חמישה חיובים; ארבעה קוימו ואחד לא קויים כמלואו. אני רואה קיום חוזה במתחיל בסעיף 39. החוזה מתחלק לחיובים שונים. אם כתוב בסעיף 49 שאין לקיים חלק בלבד של החיוב, זה לא חלק של החוזה אלא חלק של החיובים. אנחנו מחלקים את החוזה לחיובים וכל חיוב חייב להתמלא בשלמותו. החיוב הנוגע לכסף אינו מתמלא בשלמותו - זה יכול להיות הפרת חוזה. אם ניקח את הדוגמא של הכית, אם הגדר היא חיוב יסודי בענין, אז חצי גדר איננה מספקת את האיש. הוא כותב מכתב ומבקש לגמור את החיוב, ואם לא יעשו זאת, הוא יפנה אל בית המשפט לפי חוק תרופת החוזים.

אני חושב שאין צורך להכניס סעיף כזה לחוק החוזים. זה ענין של הפרה. מתי יש הפרה ומתי הפרה היא יסודית ומתי צריך לתת ארכה; זה כתוב בחוק החוזים תרופות, שכבר גמרנו. יש מקרים שאדם סביר יכול לראות את זה כהפרה יסודית ויכול לבטל את הכל או לדרוש פיצויים. אני חושב שהמאסריה הזאת מכוסה ע"י החוק הקיים ואין צורך להוסיף כאן. לכן אני מציע למחוק את הסעיף.

י. ארידור:
אני רוצה להעיר לגבי הדוגמאות שנתן השר. אם נקבל את הגירסה שהציע השר וננישם אותה לגבי הדוגמאות, יצא שאותו מקרה של חברת שיכון, כאשר משלמים לה תשלום שאין בו כדי בצווע חיוב, היא חייבת לקבל את התשלום. אין לה אפשרות להורות לבנק לא לקבל את התשלום. היא חייבת לקבל את התשלום. פירוש הדבר שהיא חייבת לתת תמורה על התשלום הזה. אלטרנטיבה של דחיית התשלום אינה יכולה לבוא אלא אם אין לה חובה לקבל את התשלום. היא תוכל לתבוע פיצויים, אבל לא לבטל את החוזה. גם אם אדם יהיה חייב לקבל חלק מהתשלום שניתן לו וביטול החוזה משמעותו השבה של כל מה שניתן, אפשר לומר אתה צריך לקבל את התשלום והשני חייב לקבל את השבת התשלום.

לפי הסעיף הזה שאפשר לחייב נושה לקבל תשלום בלי הסכמתו, משמעותו היא שאפשר לבטל את החוזה. אפשר לראות בזה הפרה יסודית. כאשר יש ביטול חוזה, התוצאה היא השבת התשלומים ששולמו. זה לפי דרך הישנים בענין תרופות. התוצאה הראשונה היא השבת התשלומים.

ההערה שלי מתייחסת לסעיף 7(ג) של חוק התרופות. מהסעיף הזה יוצא שהענין מוסדר בחוק התרופות. לא על פי השאלה הטכנית אלא על פי השאלה המהותית. אנחנו אומרים שקיום חלק של החיוב נותן לחייב את הנושה לתת את התמורה של החיוב. השאלה היא של הפרדת החוזה לחלקים, אם זה אפשרי. הנושה, על פי סעיף 7(ג), חייב לקבל את התשלום. אם הוא איננו ניתן להפרדה לחלקים, אי אפשר לחייב אותו גם בשביל חלק.

בסעיף 49 אנחנו מתייחסים לענין כענין

טכני.

אני מגיע למסקנה שהגיע אליה
חה"כ הלוי, שצריך למחוק את סעיף 49, ולהחזיר את הפתרון לנושא
הזה למסגרת סעיף 7(ג) של הפרדה לחלקים.

א. אנקוריון:
אני מעריך את בואו של שר המשפטים
לוועדה על מנת לשכנע את הוועדה לצד
זה או אחר. אני מעריך את זה מפני שכולם יודעים את המציאות השוררת.
נניח שהייתי מצביע בעד גירסא ב' והשר היה מציע גירסא א', ברור
לי שהצעתנו היתה נופלת.

שוחחתי עם השר בענין הגירסות. בזמנו

תמכתי בעמדת חה"כ האוזנר.

ג. האוזנר:
לדעתי גירסא ב' אינה מוסיפה ולא
כלום. אני מוכן להצטרף להצעה למחוק
את הסעיף. הרבותא היא לגבי גירסא א'.

א. אנקוריון:
גם אני יכול להצטרף למחיקת הסעיף.
אני מציע שמשרד המשפטים יבחן את
האפקט של המחיקה.

רצינו למצוא איזון צודק בין נושה
לבין החייב. אם החייב מכניס חלק מהכסף, אומר השר, שהבנק לא מתמצא
ולא יבדוק כל חוזה. קודם כל צריך לקבל את הכסף.

התרופות הן בחוק התרופות. אני מניח
שיבדקו את הדבר, ואם יראו שאין בזה פגיעה הכללית של החוק
וחוק התרופות, אפשר יהיה להצטרף לעמדה אחידה. אני מוכן להוסיף
בסעיף א' את המלים: אולם אם ישלם החייב חלק מהחיוב הכספי בלכה,
לא יפגע הדבר בכל תרופה שזכאי לה הנושה.

ח. צדוק:
בתגובה ראשונה אני מצטרף להצעה למחוק
את הסעיף. אני מסכים שבין הישיבה
של היום והישיבה הבאה ייבדק האפקט של המחיקה, ע"י משרד המשפטים.

הסעיף מנוסח על דרך האיסור; אין
לקיים... הבעיה איננה אם מותר לקיים או אסור לקיים. השאלה היא
אם קיום חלקי הוא קיום או איננו קיום. הענין יכול להיות שונה
לפי אופיו של החיוב. למשל, בענינים כספיים, הייתי רואה צורך
להכדיל בין חיוב שהוא חיוב לתשלום סכום כסף במועד מסוים, ובין
חיוב לתשלום כסף שבתשלום מותנה בצוע התחייבות של מי שהוא אחר.

אם יש חוב על 100 ל"י, ומי שהוא אומר שהוא משלם על חשבון החוב 50 ל"י, לא יכול הנושה לומר שאיננו מסכים לקבל את ה-50 ל"י. אבל אם יש ביני ובין מי שהוא חוזה שלפיו הוא צריך לשלם בתאריך מסוים 100 ל"י, ואני צריך למסור לו ספר כנגד זה; הוא לא יוכל לומר שאני חייב לקבל את ה-50 ל"י. במסגרת ההתחייבויות של חיוב כספי, יש מקום להבחנות.

אם נתאחד כולנו על המחיקה, ומשרד המשפטים יאמר שאין תקלה במחיקה, והתוצאות הרצויות נובעות מעצמן מהוראות החוק הזה ומהוראות של חוק התרופות בשל הפרת חוזה, נדמה לי שזה המוצא הנכון.

י.ה. קלינגהופר: אם אנחנו נתלה את הקיום החלקי של חיוב לא כספי בהסכמת הנושה, תהיינה לזה השלכות על הסעיפים בדבר ההבחנה בין הפרה יסודית ולא יסודית. אנחנו נשטש את ההבחנה בין הפרה יסודית ולא יסודית. המבחנים פה יהיו פורמליים, אם הנושה הסכים או לא הסכים. על כן אני בדעה שמוטב למחוק את הסעיף.

א. עופר: הויכוח הוא על חיוב כספי. לא מדובר על הגדר שהזכיר השר. זה בהסכמת הנושה. היום כל התשלומים ממוכנים. לכן לדעתי, בשיטה זו, אנחנו נכנסים לתסבורות לא קטנות.

היו"ר י. גולדשמידט: אשר לנושא שלנו, אני חושב שלא נוכל לסיים עכשיו. שר המשפטים ישקול את הדברים שנאמרו כאן, כולל ההצעה למחוק את הסעיף. כאשר השר יודיע לנו איזו הצעה להביא פורמלית, נחליט על רויזיה, על מה אנחנו רוצים שייכתב בחוק. כולנו מעוניינים לגמור את הספול בחוק הזה בהקדם.

ה ו ד ע ו ת

היו"ר י. גולדשמידט: אני רוצה להעביר לוועדת משנה ד' היושבת ביום ראשון, את הצעת החוק 992 חוק לתיקון פקודת ההקדשים לצרכי צדקה. ועדת המשנה תתחיל לדון בחוק הזה ביום ראשון הקרוב.

הישיבה ביום ששי תתקיים בבית החייל.
הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 11:00